

Sygn. akt III USKP 27/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 lutego 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący)

SSN Leszek Bielecki (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z odwołania C. L.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O.

o emeryturę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 17 lutego 2021 r.,

skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 12 grudnia 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 12 grudnia 2018 r. w sprawie III AUa (...) oddalił apelację wnioskodawcy C. L. od wyroku Sądu Okręgowego w O. z 30 maja 2018 r. w sprawie V U (...) oddalającego jego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń

Spółecznych Oddziału w O. z dnia 22 grudnia 2015 r. odmawiającego przyznania mu prawa do wcześniejszej emerytury.

W sprawie tej ustalono, że wnioskodawca (ur. 26 lipca 1954 r.), nienależący do OFE, na dzień 1 stycznia 1999 r. legitymował się ogólnym stażem ubezpieczeniowym wynoszącym 28 lat, 8 miesięcy i 2 dni okresów składkowych i nieskładkowych. Wniosek o emeryturę złożył 14 grudnia 2015 r. W okresie od 3 marca 1980 r. do 15 czerwca 2015 r. był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy w P. S.A. Elektrownia O. (dawniej Elektrownia „O.” w budowie), na stanowiskach: ślusarz remontowy maszyn i urządzeń (od 3 marca do 31 października 1980 r. oraz od 27 kwietnia 1981 r. do 16 czerwca 1986 r.), ślusarz remontowy - operator urządzeń transportowych (od 29 października 1986 r. do 14 listopada 1988 r.), ślusarz - spawacz (od 15 listopada do 31 grudnia 1988 r.), ślusarz konstrukcyjny - spawacz (od 1 stycznia 1989 r. do 31 marca 1991 r.), ślusarz konstrukcyjny - brygadzysta (od 1 kwietnia 1991 r. do 30 czerwca 1992 r.), monter budowlany - brygadzysta (od 1 lipca 1992 r. do 31 stycznia 1996 r.) oraz starszy monter budowlany - brygadzysta (od 1 lutego 1996 r. do 31 grudnia 2004 r.).

W okresach od 1 listopada 1980 r. do 26 kwietnia 1981 r. oraz od 17 czerwca do 28 października 1986 r. wnioskodawca pracował na budowie eksportowej w NRD, świadcząc pracę kolejno na rzecz Zakładów Pomiarowo Badawczych Energetyki Przedsiębiorstwo Państwowe „E.” w G. oraz Zakładów Remontowych Energetyki K.. W okresie od 12 do 16 października 1987 r. korzystał z urlopu bezpłatnego.

W okresie od 3 marca 1980 r. do 14 listopada 1988 r. wnioskodawca pracował na Wydziale Kompletacji Dostaw. W wydziale tym prowadzono całość spraw związanych z realizacją wieloletnich i rocznych planów dostaw inwestycyjnych, w tym zawieranie umów na dostawy, kontrolę zgodności oferowanych przez dostawców cen, terminowe i rytmiczne realizowanie dostaw, udział w komisjach odbioru dostaw, bieżącą ocenę i kształtowanie zapasów, kontrolę i rejestrację oraz prowadzenie reklamacji u dostawców i przewoźników, jak i naliczanie kar z tym związanych, prawidłowe magazynowanie i konserwację majątku, realizację sprzedaży zbędnych zapasów, prowadzenie gospodarki złomem, opakowaniami i odzyskiem z likwidacji, realizację funkcji zaopatrzenia do czasu ich

wydzielenia. Na Wydziale Kompletacji Dostaw w szczególności wykonywano konserwację oraz zabezpieczanie antykorozyjne składowanych tam urządzeń i konstrukcji wykorzystywanych przy budowie elektrowni. Prace te polegały na oczyszczeniu danego elementu, a następnie jego zabezpieczeniu. Oczyszczanie polegało na zdarciu farby, bądź zeszlifowaniu korozji. Do prac tych wykorzystywano narzędzia mechaniczne typu szlifierki, skrobaki i pilniki oraz środki chemiczne (np. rozpuszczalnik, farby bitumiczne, farby chloro-kauczukowe). Do transportowania tych elementów wykorzystywano podnośniki widłowe oraz wózki akumulatorowe. Powyższe czynności wnioskodawca wykonywał w rotacyjnie dobieranych brygadach.

Z dniem 15 listopada 1988 r. wnioskodawca został przeniesiony z Wydziału Kompletacji Dostaw na Wydział Robót Budowlanych, gdzie pracował do 15 czerwca 2015 r. W Wydziale tym realizowano: montaż i demontaż izolacji termicznych urządzeń i instalacji na zlecenie gospodarzy obiektów, wykonywanie wymurówek obmurzy kotła na zlecenie gospodarza obiektu, usuwanie usterek budowlanych i instalacyjnych na zlecenie bezpośrednich użytkowników, montaż rusztowań drewnianych, montaż rusztowań rurowych i ramowych powyżej 5 metrów wysokości, wykonywanie i naprawę fundamentów żelbetowych pod urządzenia na zlecenie użytkowników, współdziałanie w czyszczeniu misy chłodni kominowych, obsługę remontowo-budowlaną i konserwacyjną mieszkań i obiektów hotelowych na zlecenie użytkowników, budowę osiedla domków jednorodzinnych. Wydział Remontów Budowlanych początkowo zatrudniał kilku pracowników (pracujących w jednej brygadzie), natomiast w późniejszym okresie około 140 pracowników, którzy wykonywali zatrudnienie w systemie czterozmianowym, podzieleni na brygady. W brygadach nie było podziału na specjalizacje, a ich członkowie pracowali zarówno w terenie, jak i w wydziałowym warsztacie. Warsztat ślusarski znajdował się w obiekcie „warsztat główny”, w kompleksie innych warsztatów. Wykonywano tam prefabrykaty wykorzystywane przy remontach i budowach, w tym m.in. parapety i rynny. Wyposażony był w zginarki, walcarki, nitownice oraz inne niezbędne narzędzia. Na terenie warsztatu znajdował się również magazynek, w którym przechowywano podręczne materiały i narzędzia wykorzystywane w sytuacjach nagłych. W zakresie działania Wydziału wykonywano prace izolatorskie i inne

związane z utrzymaniem urządzeń ciepłowniczych (w tym kotłów przemysłowych znajdujących się w kotłowni pomocniczej oraz węzłów cieplnych) i urządzeń hydraulicznych. Samą obsługą kotłów zajmowały się służby utrzymania ruchu. Wykonywano również inne prace remontowe, budowlane, spawalnicze oraz remonty ślusarskie. W ramach prac związanych z obsługą urządzeń ciepłowniczych pracownicy lokalizowali usterkę, po czym zdejmowali izolację, oczyszczali dany element i wykonywali jego naprawę. W trakcie prac podejmowali decyzję, czy daną naprawę wykonać po wygaszeniu kotła, czy w jego ruchu. Wykonanie izolacji polegało na wygięciu blachy do odpowiedniego kształtu i jego dopasowaniu do rury bądź zaworu, a następnie jego zabudowanie. Pracownicy wykonywali również wymiany grzejników. Od roku 1991 przez okres około 4 lat budowano domy na osiedlu w C.. W tym czasie pracownicy wykonywali kompleksową budowę domów zarówno na wysokości, jak i na poziomie zerowym - począwszy od wylania fundamentów, po budowę dachu oraz wykonanie niezbędnych instalacji.

Wnioskodawca podczas całego okresu zatrudnienia na Wydziale Robót Budowlanych wykonywał tożsamy zakres obowiązków, co pozostali pracownicy. Od 1989 r. powierzono mu nadto warsztatowy magazyn, jednak ta praca nie zajmowała dużo czasu, gdyż samo wydanie elementów trwało kilka minut. Zmiana od 1 lipca 1992 r. stanowiska pracy na stanowisko monter budowlanego miała na celu dostosowanie nazewnictwa do faktycznie wykonywanych przez niego prac. Instrukcja stanowiskowa do tego stanowiska obejmowała bowiem działania w zakresie zawodów ślusarza, instalatora, blacharza dekarza oraz izolera.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd pierwszej instancji uznał, że odwołanie nie zasługiwało na uwzględnienie. W jego ocenie zebrany w sprawie materiał dowodowy jednoznacznie wskazał, że wnioskodawca w spornym okresie wykonywał zarówno prace w warunkach szczególnych opisane przez pracodawcę w wydanym 15 czerwca 2015 r. świadectwie pracy w warunkach szczególnych (prace oczyszczaczy przemysłowych kotłów parowych lub wodnych, prace przy spawaniu i wycinaniu elektrycznym, gazowym, prace przy wytwarzaniu, przesyłaniu energii elektrycznej i ciepłej oraz montażu, remoncie eksploatacji urządzeń elektroenergetycznych i cieplnych, prace dekarские), jak i prace, które w rozumieniu przepisów rozporządzenia z 7 lutego 1983 r., za takie nie mogą zostać uznane,

czyli prace w warsztacie przy wytwarzaniu elementów z blachy polegające na jej obróbce, cięciu, wyginaniu, prace przy naprawach i izolacji węzłów grzewczych zlokalizowanych na terenie całego zakładu pracy, prace przy remontach i konserwacji urządzeń, np. grzejników w pomieszczeniach. Jako niewiarygodny Sąd Okręgowy uznał tym samym dowód z dokumentu w postaci świadectwa pracy, o ile wskazywał że na stanowiskach w nim uwidoczniionych wnioskodawca stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał wyłącznie prace w nim opisane. Zakres zadań wykonywanych przez wnioskodawcę był znacznie szerszy i wykraczający poza czynności opisane przez pracodawcę w świadectwie pracy.

Również Sąd Apelacyjny ocenił, że z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika, że wnioskodawca świadczył zróżnicowaną pracę, bez uwzględnienia zawodowej specjalizacji. Praca ta odbywała się zarówno na obiektach, jak i w przyzakładowym warsztacie, gdzie przygotowywano elementy wykorzystywane podczas prac remontowych. W jego ocenie z materiału dowodowego wynika także, iż w ramach Wydziału Remontów Budowlanych wykonywano również prace budowlane i remontowe, zarówno na terenie elektrowni, jak i poza nią. I tak od 1991 r., przez okres około 4 lat, budowano domy na osiedlu w C.. W tym czasie pracownicy wykonywali kompleksową budowę domów, począwszy od fundamentów, po budowę dachu oraz wykonanie instalacji hydraulicznych i c.o. Prace te prowadzono zarówno na wysokości, jak i na poziomie zerowym. Zmiana stanowiska pracy skarżącego, na stanowisko monteru budowlanego (1 lipca 1992 r.) miała na celu dostosowanie nazewnictwa, do faktycznie wykonywanych przez niego prac. Instrukcja stanowiskowa do tego stanowiska obejmowała wszelkie prace przypisane do zadań: ślusarza, instalatora, blacharza, dekarza oraz izolera. W ocenie Sądu drugiej instancji powyższe wskazuje, że wnioskodawca w spornym okresie wykonywał zarówno prace w warunkach szczególnych opisane przez pracodawcę w wydanym 15 czerwca 2015 r. świadectwie pracy, jak i prace, które w rozumieniu rozporządzenia z 1983 r. za takie nie mogą zostać uznane. W tym kontekście dowód z dokumentu w postaci świadectwa pracy w warunkach szczególnych Sąd ocenił jako niewiarygodny w zakresie, w jakim wskazuje na stałość i pełny wymiar czasu pracy świadczonej przez wnioskodawcę w szczególnych warunkach, na podanych stanowiskach pracy.

Powołał się przy tym na ugruntowane orzecznictwo Sądu Najwyższego zgodnie z którym, jedynie praca wykonywana w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego (...) jest pracą "uprawniającą" do emerytury w wieku wcześniejszym. W konsekwencji powyższego uznał, że skoro wnioskodawca w spornym okresie, w ramach obowiązującej go dobowej normy czasu pracy, wykonywał, prócz prac, które szkodliwie oddziaływały na jego organizm, także prace, które takiego charakteru nie miały, nie pracował on stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w szczególnych warunkach.

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zarzucił naruszenie prawa materialnego: (-) art. 32 w związku z art. 184 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 53 ze zm.) przez niewłaściwe zastosowanie i błędne uznanie, że wnioskodawca nie spełnił przesłanek wskazanych w tych przepisach w celu otrzymania wcześniejszej emerytury; (-) § 2 ust. 1 i 2 w związku z § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego oraz wzrostu emerytur i rent inwalidzkich dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 40 poz. 267) przez niewłaściwe zastosowanie i błędne uznanie, że wnioskodawca nie spełnił przesłanek w nich zawartych wymaganych do otrzymania wcześniejszej emerytury, pomimo że zakład pracy stwierdził okresy pracy uzasadniające prawo do świadczeń wynikających z rozporządzenia; (-) § 2 ust. 1 w związku z § 1 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. przez niewłaściwe zastosowanie i błędne uznanie, że prace przy tworzeniu elementów z blachy polegające na jej obróbce, prace przy naprawach i izolacji węzłów grzewczych nie stanowią pracy w szczególnych warunkach, których wykonanie uprawnia do niższego wieku emerytalnego. Dodatkowo zarzucił naruszenie przepisów postępowania, co miało istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia, a mianowicie art. 386 § 6 k.p.c. przez nieuwzględnienie wskazań co do dalszego postępowania, wyrażonych w uzasadnieniu, wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 24 maja 2017 r., III AUa (...), które wiążą także sąd drugiej instancji przy

ponownym rozpoznaniu sprawy, poprzez brak uwzględnienia, iż zadaniem Sądu pierwszej instancji było ustalenie, czy wnioskodawca w spornym okresie - poza pracą z wykazu A dział II Energetyka od dnia 1 lipca 1992 r. do dnia 31 grudnia 1998 r. - wykonywał inne prace w warunkach szczególnych, wynikające z innych działów załącznika do rozporządzenia, tymczasem Sąd drugiej instancji w ślad za Sądem pierwszej instancji poza oceną spornego okresu (niepełną, gdyż dokonana jedynie do 1988 r.) dokonał odmiennej oceny niespornego okresu stwierdzając, iż wnioskodawca od 15 listopada 1988 r. do 31 grudnia 1998 r. nie wykonywał pracy w warunkach szczególnych.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania z pozostawieniem Sądowi drugiej instancji rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i wydanie w tym zakresie orzeczenia reformatoryjnego przez uwzględnienie odwołania w całości i przyznania skarżącemu prawa do emerytury od dnia złożenia wniosku, oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz wnioskodawcy kosztów postępowania kasacyjnego oraz kosztów procesu za poprzednie instancje, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał na jej oczywistą zasadność, którą wywiódł z oczywistego w jego ocenie naruszenia prawa.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o jej oddalenie oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie.

Analiza przedmiotowej sprawy prowadzi do ustaleń, że ubezpieczony pozostawał w zatrudnieniu od 3 marca 1980 r. do 15 czerwca 2015 r. W wyroku z 16 listopada 2016 r. w sprawie V U (...) Sąd Okręgowy w O. stwierdził, że ubezpieczony wykonywał prace w szczególnych warunkach od 1 lipca 1992 r. do 31 grudnia 1998 r., natomiast nie wykonywał pracy w takich warunkach od 3 marca

1980 r. do 30 czerwca 1992 r. Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy w O. w wyroku z 30 maja 2018 r. w sprawie V U (...) stwierdził, że ubezpieczony wykonywał prace w szczególnych warunkach w okresie od 3 marca 1980 r. do 14 listopada 1988 r. , natomiast nie wykonywał pracy w takich warunkach od 15 listopada 1988 r. do 15 czerwca 2015 r. Natomiast z wywodu poczynionego w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) niejako wynika, że okres od 15 listopada 1988 r. do 31 grudnia 1998 r. nie był okresem, w którym ubezpieczony świadczył prace w warunkach szczególnych.

W sprawie występują dwie kwestie, które wymagają drobiazgowej analizy by doprowadzić do prawidłowego rozpoznania sprawy w procedurze jej ponownego rozstrzygnięcia.

W pierwszej kolejności nie dokonano ustalenia, czy, biorąc pod uwagę zawód ubezpieczonego, który w swojej istocie daje podstawę do twierdzenia o określonej uniwersalności w swojej dziedzinie (ślusarz konstrukcyjny – brygadzysta, monter i starszy monter budowlany – brygadzysta, starszy monter remontów budowlanych – brygadzysta, ślusarz remontowy – operator urządzeń transportowych, ślusarz remontowy maszyn i urządzeń, ślusarz spawacz, ślusarz konstrukcyjny – spawacz, ślusarz konstrukcyjny – brygadzysta), ubezpieczony w spornym okresie, poza pracą z wykazu A działu II Energetyka rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wykonywał inne prace w warunkach szczególnych wynikające z innych działów załącznika do rozporządzenia. W tym względzie warto zwrócić uwagę na wyrok Sądu Najwyższego z 6 lutego 2013 r. w sprawie I UK 490/12, w którym stwierdzono, że w ocenie Sądu Najwyższego, praca montera-spawacza zatrudnionego przy montażu pieców tunelowych w hali spawalniczej miała charakter pracy w szczególnych warunkach, wymaganych do nabycia prawa od emerytury w niższym wieku emerytalnym, jeżeli obejmowała dominujące czynności spawania, które wymagały uprzedniego przygotowania (wycięcia) elementów przeznaczonych do spawania metodą elektryczną, gazową lub atomowodorową w celu zmontowania całości konstrukcji pieca tunelowego (LEX nr 1360194) oraz na wyrok Sądu Najwyższego z 9 marca 2010 r. w sprawie I UK 324/09, w którym stwierdzono, że

§ 1 ust. 2 i 3 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) nie mogą być interpretowane w ten sposób, że pracownicy zatrudnieni na stanowiskach nie wymienionych w wykazach branżowych nie mają prawa do świadczeń emerytalnych przysługujących ze względu na wykonywanie pracy w szczególnych warunkach, pomimo tego, że pracę taką faktycznie wykonywali (LEX nr 1001287).

W drugiej kolejności zwraca uwagę niezdecydowanie Sądu Apelacyjnego w (...) w kwestii uzasadnienia jakie okresy pracy ubezpieczonego kwalifikuje do wnioskowanych uprawnień i z jakich przyczyn oraz jakich okresów do takiego uprawnienia definitywnie, enumeratywnie nie kwalifikuje oraz z jakich powodów. Stan sprawy wymaga w tym zakresie zobowiązania Sądu Apelacyjnego do konkretnego wskazania jaką pracę i kiedy ją ubezpieczony wykonywał. W tym zakresie uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego jest nieprzejrzyste, w przeważającej części zawierając omówienie ustaleń Sądu Okręgowego wraz z przytoczeniem orzecznictwa w tym zakresie. W systemie apelacji pełnej analiza we wskazanych zakresach jest w pełni wymagana i niezbędna. W tym względzie wskazuje się na wyrok Sądu Najwyższego z 16 marca 2016 r. w sprawie IV CSK 285/15, w którym stwierdzono, że postępowanie apelacyjne ma charakter kontrolny, ale jest także kontynuacją postępowania przed sądem pierwszej instancji i zmierza do ponownego merytorycznego rozpoznania sprawy. Przyjęta koncepcja apelacji pełnej (*cum beneficio novorum*) zakłada więc możliwość, a niekiedy konieczność prowadzenia przez sąd drugiej instancji postępowania dowodowego. Nakłada na sąd drugiej instancji powinność dokonania samodzielnej oceny dowodów zgromadzonych przez sąd pierwszej instancji oraz przeprowadzonych przed sądem odwoławczym, a także ustalenia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia (LEX nr 2026134).

W ponownie rozpoznawanej sprawie wskazane wyżej istotne kwestie powinny doczekać się wnikliwej analizy, co niewątpliwie pozwoli na dokonanie właściwego i dogłębnie uzasadnionego ponownego rozstrzygnięcia.

Z powyższych względów, orzeczono jak w sentencji.

